

Zkušenosti z mírových operací

Tento článek, který shrnuje zkušenosti z mírových operací, navazuje na příspěvek ve VR 2/99 pojednávající o zkušenostech z přípravy jednotek pro mírové operace a některých aspektech civilně vojenských vztahů. Obsahuje všechny kladné i záporné zkušenosti jež se projevily v průběhu mírových misí vedených pod hlavičkou OSN. Je založen na anglickém materiálu „Lessons Learned in Peacekeeping Operations“, příloha k EAPC (PMSC-AHG) WP(97)1.

Spojovací a informační systémy

Velení při mírových operacích je zabezpečeno prostřednictvím komunikačních a informačních systémů. Před zasazením mírových sil je nezbytné pečlivě plánovat použití těchto systémů velením mírové operace, jehož cílem je dosažení interoperability mezi komunikačními systémy, které používají organizace podléající se na mírové operaci a vojenskými systémy.

Součinnost mezi vojenskými mírovými jednotkami, testy sladění komunikačních a informačních systémů a procvičování operačních postupů před rozmístěním mírových sil jsou podmínkou bezproblémového informačního toku v průběhu operace. Zde je nutno brát v úvahu i zkušenosti představitelů národních kontingentů, které lze shrnout do následujících bodů:

- spojovací a informační systém by měl být centrálně řízen oddělením zabezpečení velitelského informačního systému vrchního velitele operace,
- civilní a vojenské složky mírových sil by neměly používat národní telekomunikační infrastrukturu jako primární prostředek komunikace,
- mírové síly musí bezpečně ovládat své vlastní spojovací a informační systémy,
- taktické spojení by mělo být založeno na VKV rádiovém spojení jako primárním prostředkem, pokud terén neumožní použití jiných prostředků, jako taktický družicový spojovací systém NATO,
- nezbytné je vybavení pro šifrovaný provoz,
- používání diplomatické pošty je nutno důsledně zvažovat,
- systém globálního určování polohy je velmi vhodným nástrojem k udržování součinnosti s jednotkami v prostoru operace.

Informace a zpravodajství

Před každým nasazením mírových sil do krizového prostoru je nutno brát v úvahu historické, politické a etnografické faktory v daném prostoru. V tomto kontextu je poslední vývoj uvnitř OSN poučný.

V roce 1993 bylo pod dohledem odboru OSN pro mírové operace zřízeno situační středisko, jehož součástí je informační a výzkumná jednotka. Ta dostává, zpracovává a analyzuje, shromážděné informace z daného prostoru operace. Tato jednotka však

monitoruje dění i v dalších částech světa vzhledem k možnému vzniku krize a s výhledem na budoucí vývoj.

Před vytvořením mandátu pro mírovou operaci je jediným vhodným prostředkem získávání aktuálních a poměrně přesných informací z krizové oblasti vyslání komise k vyšetření konfliktu, nebo zvláštního vyslance generálního tajemníka OSN. Ty však mohou být vyslány pouze na základě dohody znesvářených stran a na jejich žádost. Zpráva o jejich činnosti, kterou komise zpracovává, musí být předložena Radě bezpečnosti OSN a vzata v úvahu v procesu přípravy a plánování multifunkční mírové operace.

V průběhu vlastních mírových operací je velmi důležité získat včas spolehlivé a úplné informace o situaci v prostoru krize, zejména o změnách v rozmístění znepřátelených stran a všech okolnostech, které by mohly negativně ovlivnit vedení operace.

Pro všechny účastníky mise jsou proto nezbytné všechny dostupné informace o vývoji situace v krizové oblasti. Informačními zdroji OSN jsou: členské státy OSN, různé agentury (uvnitř i vně OSN), účastníci konfliktu, sdělovací prostředky, příslušníci diplomatických služeb.

Shromažďování informací je zaměřeno výhradně za účelem mírové mise a děje se jenom se souhlasem velitele mírových sil.

Zcela nevhodné je skryté shromažďování informací. Může negativně ovlivnit bezpečnost mírových jednotek a úspěch operace.

Naopak, velmi vhodné je využívání kosmického průzkumu k získávání informací z daného prostoru. Tento způsob je výhodný především vzhledem ke své přesnosti, komplexnosti, nepřetržitosti, možnosti pravidelně sledovat změny atd. Jeho další výhodou je, že především při mnohonárodních misi lze využívat pestré škály produktů ze satelitů různých zemí.

Zkušenosti ukazují, že **teprve nalezení a objasnění skutečných příčin sporu, nebo konfliktu vytváří nezbytné předpoklady pro zahájení a vedení mírové operace s patřičným mandátem.** Průzkum pravděpodobného prostoru operace je základním předpokladem pro vytvoření efektivního záměru operace. Průzkumné orgány by se proto měly vytvářet v rámci všech složek podléhajících se na operaci.

Zpravodajská činnost je důležitá především při hodnocení situace v daném prostoru, při plánování a vedení jakékoli operace. Zpravodajská činnost využívá vědecké pracovníky, zahraniční odborníky, nevládní organizace, instituce a další osoby zainteresované v daném prostoru.

Zde je na místě zdůraznit, že **je nutné postupně přijmout jednotné vojenské značky a zkratky, systém identifikace vlastních sil a protivníka,** dále pak společné normy pro záchranné operace. Ke kladům je možno přičíst, že v průběhu mise IFOR jednotky z různých zemí aktivně spolupracovaly v oblasti topografické služby, úspěšně si osvojily jednotné mapové značky a formáty na různých stupních velení u všech národních kontingentů.

Logistická podpora operací

Způsob logistické podpory operací (zejména finanční otázky) musí být posouzen všemi rozhodujícími stranami, a to vždy s dostatečným předstihem. Od prvopočátku je potřeba si ujasnit zásady, podle kterých budou tyto otázky řešeny.

Logistické a operační plánování jsou spojené nádoby. Proto je nutné, aby jak logistický, tak operační štáb vzájemně chápaly své cíle a požadavky. Je velmi důležité jasně definovat požadavky na jednotlivé národní kontingenty a potvrdit reálnost těchto požadavků. Rovněž je nezbytně nutné vytvořit alternativní plány.

V průběhu plánování je potřeba věnovat patřičnou pozornost požadavkům logistiky a provedení prací, jež jsou nezbytné pro přípravu prostoru mise (odminování, vyčištění, zřízení oplocení, organizace strážní služby a obranného systému, zřízení tábora, instalace zařízení, vytvoření přístupových cest). Při výběru infrastruktury se musí brát ohled na její četnost a kapacitu. Dále je nutno počítat s dalšími prostory pro následné mírové aktivity, jako jsou například stavby přístřešků pro uprchlíky, sklady potravin, zdravotní zabezpečení atd.

Úspěch mnoha mírových operací závisel na logistické podpoře poskytnuté centrálně OSN. Mise IFOR demonstrovala skutečnost, že úspěch může být dosažen i v případě, když logistickou podporu poskytuje její vlastní prvek (zabezpečovací jednotky a útvary v rámci jednotlivých kontingentů nebo mnohonárodních jednotek). V každém případě musí být podrobně a přesně vymezena zodpovědnost za logistické zabezpečení jednotlivých složek už v záměru operace. Proto by schéma tabulky počtů a výzbroje jednotek v mírové operaci mělo být vytvořeno předem a udržováno ve všeobecně dostupné databázi vzhledem k možnosti případné náhrady.

Nezastupitelnou úlohu hraje **podpora hostitelské země**, jejíž podmínky musejí být dohodnuty a jasně formulovány v dohodě o statutu sil PfP, která obsahuje zásady uplatňování a využívání logistické podpory s cílem minimalizovat náklady mise.

Počáteční období každé mise vyžaduje ve zvýšené míře specialisty a speciální jednotky. Podobný požadavek však figuruje i v jejím závěru. Jedná se o ženijní jednotky, právní odborníky a další specialisty. A to především k odminování prostorů, postavení táborů, pozorovacích stanovišť, přístřešků, instalaci zařízení, opravám zničených cest, obnově komunikační sítě, atd. Dále je zapotřebí odborníků v oblasti práva, financí a uzavírání kontraktů k vyjednávání a sestavování dohod o pronájmu materiálu, k najímání zaměstnanců z řad místního obyvatelstva, atd. V etapě plánování narůstá požadavek na přísun odborníků k přípravě materiálu a zásob.

Dobрым východiskem pro vybudování důvěry na místní úrovni je ženijní a zdravotní zabezpečení, zaměřené na pomoc obyvatelstvu v krizové oblasti.

Při zajišťování přepravy je nutno zabránit zbytečnému zvyšování nákladů. Z toho vyplývá, že plány na přesun materiálu a osob jsou velmi úzce spjaty s celkovým plánem mise a nelze je proto vytvářet odděleně. V každém případě se musí dodržovat pravidlo volnosti pohybu. Vzhledem k podrobnému plánu operace musí být o způsobu přepravy rozhodnuto od samého počátku. Důležité a z hlediska minimalizace nákladů nezbytné, je využívání standardních přepravních kontejnerů a služeb námořních přepraveců. Přitom je třeba mít na zřeteli i kapacitu přístavů v prostoru mise při vykládce, uskladnění a odbavování požadovaného materiálu v potřebném množství.

V průběhu operace a především v jejích počátečních fázích může nastat podstatný rozpor mezi požadavky kladenými na logistickou podporu a skutečným stavem. První zasazované jednotky proto musí být zcela soběstačné.

Při plnění mírového úkolu musí zásobování počítat s celkovou spotřebou materiálu, minimálně na šedesát dní předem.

Výzbroj a výstroj musí být adaptabilní pro prostředí a měla by jednotkám umožnit včas se přizpůsobit náročnosti situace v delším časovém horizontu. Výzbroj a výstroj musí být vždy bezvadná. Proto se výstroj a výzbroj nesmí používat bez přípravy opravárenských kapacit. Používat neopravenou, nebo ne zcela funkční výzbroj a výstroj vede k podkopávání autority mírové operace. To mohou zajistit různé inspekce a kontroly, jež by měly být pravidlem.

V některých případech se jasně ukazuje jako vhodnější, aby logistickou podporu zajišťovaly dodavatelé na komerčním základě. Výběr těchto dodavatelů by měl probíhat na základě veřejné soutěže a měl by předem splňovat požadovaná kritéria. Důležitá je důsledná kontrola kontraktů a systému jejich udělování. Uzavřené smlouvy musí spolehlivě zabezpečit, aby dodavatelé mohli poskytnout účinnou podporu mírové operaci v každé situaci.

Další pravidla o logistické podpoře mírových operací obsahuje materiál Sborník zkušeností získaných při logistickém zabezpečování mírových operací (*Compendium of Lessons Observed During Logistic Support of Peacekeeping Operations*), který byl vydán Logistickým ředitelstvím NATO pro infrastrukturu.

Zdravotnické zabezpečení

Složitost zdravotnického zabezpečení je dána širokou škálou problémů, které doprovázejí každou misi. Proto musí být plány zdravotnického zabezpečení konkrétně zpracovány pro každou operaci. Ty by měly zabezpečovat v každém okamžiku dostatečně rychlou a pružnou reakci a přispět ke zvládnutí rychle se měnících požadavků při řízení zdravotnického zabezpečení. Musí splňovat všechna kritéria na ně kladená, jak vrchním velitelem, tak účastníky mírové operace.

Cílem zdravotnického zabezpečení je vždy ochrana života osob, omezení fyzického a duševního strádání a zachování psychické pohody lidí.

K tomu může mimo jiné přispět především jasné definování, zřetelné řízení a plánování zdravotnického zabezpečení. To přímo souvisí s vycvičeností zdravotnického personálu, pevně stanovenou organizační strukturou a s dostatečným počtem zkušeného personálu, komunikačních, informačních a dopravních prostředků. Z tohoto důvodu každý operační stupeň velení musí mít svého důstojníka zdravotnické služby přímo podřízeného veliteli podle následujícího schématu:

▲ Náčelník zdravotnické služby mise. Plánuje, řídí a dohlíží na všechny činnosti vyplývající z plánu zdravotnického zabezpečení. Je poradcem velitele mise a všem důstojníkům zdravotnické služby jednotlivých kontingentů.

▲ Náčelníci zdravotnické služby jednotlivých kontingentů mise na své úrovni plní stejné úkoly jako náčelník zdravotnické služby mise na úrovni vrchního velení a jsou poradci velitelů jednotlivých národních kontingentů.

Preventivní zdravotnická opatření se týkají každého účastníka mise a jejich šíře je dána charakterem operace. Činnost, struktura a velikost zdravotnických organizací, souvisí s šířkou mise a je závislá na co nejpodrobnějším zdravotnicko-zpravodajském hodnocení operačního prostoru, které připravují zkušení poradci na každé úrovni operačního velení.

Příprava zdravotnického personálu před zařazením do mírové operace je plně v režii účastnických zemí. Součástí přípravy musí být očkování, imunizace a opatření proti AIDS/HIV. Každý účastník musí být rovněž dostatečně seznámen s možnostmi přenosu pohlavních chorob.

Všichni účastníci mírové operace musí splňovat všechna zdravotní kritéria, která jsou stanovena zdravotnickými normami a standardy pro službu v OSN. Tyto normy však nevylučují přijetí přísnějších národních standardů v operaci. Je však zcela nepřípustné, aby výběrem do vojenského kontingentu mírových sil prošla osoba, která není schopna plnit náročné úkoly mírové operace ze zdravotních důvodů.

Konečnou zodpovědnost za výběr lidí i po zdravotní stránce mají velitelé jednotlivých kontingentů. Zodpovědnost, danou mu mandátem, má i velitel mise. To vyžaduje, aby měl svůj vlastní zdravotnický štáb a ten aby zodpovídal za všechny úkoly vyplývající z plánu zdravotnického zabezpečení.

Důležitým předpokladem funkčního zdravotnického zabezpečení je všeobecná informovanost. Ta však nesmí být v rozporu s pravidly, která jsou závazná pro dodržování lékařského tajemství. Nejdůležitější je, aby všechny dostupné informace pronikaly co nejrychleji.

Poskytování té nejkvalitnější lékařské péče je nejvyšší prioritou. K tomu, aby byl tento základní požadavek splněn, přispívá podstatnou měrou průběžné zásobování zdravotnickým materiálem. Cílem zdravotnických orgánů, které plánují zdravotní péči, proto musí být dosažení její co možná nejvyšší úrovně a vytvoření bezchybně fungujícího zásobování. Základem zdravotnického zabezpečení mírové operace je tedy účinný, dobře řízený a cenově výhodný zdravotnický logistický systém, který je schopen pohotově reagovat na všechny klinické požadavky.

Na počátku operace, nebo ještě lépe už při jejím plánování, musí zdravotnický personál pod vedením náčelníka zdravotnické služby mise stanovit způsob evakuace raněných. Ten musí být schválen velitelem mise. Je samozřejmé, že pro potřeby evakuace budou vždy okamžitě přiděleny vrtulníky s patřičným vybavením, označením a personálem.

V průběhu plánování musí být určena jasná pravidla pro poskytování zdravotnické péče. Přitom je nutné zvážit právní aspekty náhrad a pohledávek. V operačním rozkaze musí být jasně stanoven rozsah poskytování zdravotnické péče místním nebo humanitárním organizacím. Možnosti případného poskytování zdravotnické péče civilním osobám jsou limitovány vybavením zdravotnických jednotek. Například pediatrii nebo gynekologové nepůsobí běžně v rámci misí, ale není vyloučeno jejich vyžádání v případě nutnosti.

Výcvik

Základem pro úspěšné splnění cílů a úkolů mírových operací jsou vojenské a další speciální dovednosti, nabyté náročným výcvikem. Speciální výcvik je nutný zejména ve vztahu k operacím multifunkční povahy, protože požadavky a pracovní postupy nejsou vždy v souladu – někdy dokonce v protikladu – s předem získanými vojenskými dovednostmi a návyky.

Možnost plně se spolehnout na vysoce profesionálně vycvičené jednotky, které si svou činností získaly respekt u místních organizací v akcích, zvyšuje důvěryhodnost

mírových sil. Tím se ve skutečnosti redukuje potřeba jejich použití, což zpětně napomáhá k uchování přízně a zlepšuje spolupráci s civilním obyvatelstvem a organizacemi.

Každé velení národního kontingentu plně zodpovídá za vycvičenost svých vlastních jednotek. Avšak i v této oblasti se prosazuje postupné zavedení mezinárodního standardu pro minimální výcvik. OSN sehrává důležitou roli při vypracování hlavních řídicích dokumentů, přípravě společných výcvikových modulů a publikování registru výcvikových zařízení jednotlivých kontingentů. Zde se ukazuje, že ne všechny země mají dobré zkušenosti s přípravou svých důstojníků ve výcvikových kurzech OSN před vysláním do mírové operace.

Při přípravě vojenských jednotek je jedním ze stěžejních cílů objasnění a především dosažení plného pochopení rozdílu mezi plněním úkolů mírové operace a běžnou bojovou činností. V průběhu této přípravy se zvláštní pozornost věnuje nejnovějšímu politickému vývoji v dané krizové oblasti s cílem dosáhnout všeobecné informovanosti účastníků mírové operace. Účastníci operace musí být seznámeni s organizací, strukturou a cíli mírové mise. Znat přírodní a jiné podmínky, ve kterých budou působit. Jde zejména o demografické, etnické, náboženské a kulturní složení obyvatelstva, ale také o klimatické a zeměpisné podmínky.

Při vytváření stmelěných mnohonárodních formací je velmi důležitý společný výcvik a jeho jednotná metodika.

Při přípravě a vedení výcviku je velmi důležité **reálné modelování bojových situací**. Měly by se na něm podílet důstojníci s největšími zkušenostmi. Výcvik štábu rovněž vyžaduje simulaci mnohonárodnostního složení velitelství tak, aby se co nejvíce přiblížil skutečné situaci. Toho lze dosáhnout například mezinárodní výměnou osob, čímž lze již v etapě výcviku simulovat propojení mezi různými složkami. Tam, kde to lze, by měl výcvik pokračovat v prostoru mise, jelikož není vždy možné napodobit odpovídající podmínky ve vlastních výcvikových prostorech.

Se vznikem Partnerství pro mír se objevuje nový zdroj zkušeností z výcviku mírových jednotek. Rovněž NATO/PfP cvičení s námětem mírových nebo humanitárních operací jsou účinným prostředkem pro přípravu dalších osob - potenciálních účastníků misí. V této oblasti jsou vysoce hodnoceny kurzy pro velitele čet účastníků se mírových operací organizovaných Českou republikou v rámci Partnerství, které sehrály důležitou roli. Podobně byly neobyčejně cenné i další kurzy v jiných zemích, které napomohly ke zkvalitnění přípravy účastníků mírových operací.

I přes dosažené úspěchy v oblasti výcviku je patrné, že počet cvičení s mezinárodní účastí by měl být větší, a rozšířit by se měl i rozsah témat těchto cvičení. **Často se mění prostředí mírových operací**, zejména po zkušenostech v Bosně a Hercegovině, **jasně ukazuje na nutnost přenést výcvik a cvičení na operační úroveň**. Tématem cvičení, kromě nácviku standardních situací, by měly být aktivity zaměřené na činnost malých nezávislých skupin a opatření zabraňující minování.

Zásadní pro dorozumění a vůbec pro zdar celé mise je používání stejného jazyka. Je to důležité jak pro úspěšné plnění úkolů, tak k provádění každodenní administrativy. Z toho důvodu je nutné jazykové přípravě věnovat patřičnou pozornost. Vzhledem k jazykovému vybavení obyvatelstva je rovněž potřeba mít k dispozici tlumočníky a překladatele, jakožto nepostradatelný prvek při plnění mírového úkolu. Při překladech se nelze vždy plně spoléhat na místní obyvatelstvo.

Ze zkušeností vyplývá, že do procesu výcviku a přípravy osob v rámci mírové operace je nutné zařadit osoby se zkušenostmi z předcházejících operací. Výcviku musí nutně předcházet psychologické vyšetření. Dále se jeví jako užitečné zahrnout do přípravy osob také ochranu proti stresu a nácvik pravidelných hlášení po splnění každého úkolu.

Finanční zabezpečení operací

Úspěch mírových operací je často podmíněn mimo jiné i schopností jejího finančního zabezpečení. Proto OSN přistoupila k definování jasných finančních pravidel, což výrazně zvyšuje smysl pro zodpovědnost světového společenství.

Jednotlivé položky rozpočtu jsou jasně specifikovány ve všech základních dokumentech. Jako vhodné se jeví rovněž pevné stanovení cen používaného materiálu a způsobů odpisů. Od samého počátku je nutné brát v úvahu finanční otázky logistické podpory operace. Dále musí být pevně stanoveny postupy při zabezpečování náhrad a změnách vlastnictví.

Potvrzuje se společný zájem na tom, aby finanční mechanismus mírových operací pracoval co nejefektivněji. Z toho vyplývá potřeba jasně koncipovat finanční pravidla, která by plně odpovídala potřebám operací velkého rozsahu. Dále je nutné před zahájením mise zajistit všechny potřebné odborné posudky. Jednotlivá národní velení musí také zvážit přítomnost svých odborníků na finanční rozpočet u náčelníků finanční služby a logistiky. Tak lze reagovat na rostoucí potřebu vysílat do mise finanční orgány v zájmu sladění potřeb a možností účastníků a velitele kontingentu. V každém případě by měli všichni účastníci dané operace respektovat stejná pravidla ve vztahu k místním orgánům a organizacím. V tomto ohledu prokázala svoji užitečnost jednotná politika řešení „nároků a stížností“ praktikovaná silami IFOR.

Náčelníci finanční služby by si měli ponechat pravomoc při rozhodování o náhradách výdajů. Rozpočet mírové mise však musí být koncipován na základě důkladných vzájemných konzultací všech účastníků a musí zahrnovat všechny deklarované cíle operace. Doporučení těchto náčelníků musí být schváleno velitelem mise a politických velením operace. Všechny návrhy je potřebné v plném rozsahu zvážit i na nižší operační úrovni, kde musejí být shledány reálnými a uskutečnitelnými.

Mírové operace se mohou účastnit pouze kontingenty zabezpečené dostatečnými rezervami.

Vojenské schopnosti účinné v celé škále předvídatelných okolností jsou rovněž základem schopností Aliance přispět k předcházení konfliktům a ke zvládnutí krizí prostřednictvím operací, které nevycházejí z krizových reakcí článku 5.

Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století, schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.